

mażeńskich z udziałem niekatolików była przedmiotem rozważań podjętych w referacie wygłoszonym przez dr Justynę Krzywkowską oraz mgr Aleksandrę Bitowt (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski). Na zakończenie tej sesji standardy świeckości władzy w kontekście antycypacji zachowań przyszłych zanalizowała mgr Małgorzata Tunia (Uniwersytet Gdański).

Wieńcząca konferencję sesja V. zatytułowana została: *Uzewnętrznianie religii a świeckość państwa*. Pytanie: *Krzyż w budynkach publicznych – tak czy nie?* postawił w swoim wystąpieniu prof. zw. dr hab. Ryszard Małajny (Uniwersytet Śląski), zaś dr Jerzy Nikolajew (KUL), odwołując się do wyroku ETPC w sprawie Lautsi przeciwko Włochom, podjął temat symboli religijnych w kontekście świeckości państwa. Prawo do milczenia w sprawie światopoglądu i przekonań religijnych w Niemczech i Polsce porównał mgr Jakub Cupriak (Uniwersytet Warszawski), a dr Piotr Michalik (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II) przeanalizował zagadnienie: świeckość władzy a *invocatio* i *nominatio Dei* w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

Zamykając obrady konferencji, Prezes PTPW w sposób szczególnie podziękował prof. Arturowi Mezglewskiemu, który wziął na siebie ciężar związany z organizacją tego przedsięwzięcia. Zarówno same obrady, jak i spodziewana publikacja materiałów pokonferencyjnych, z pewnością przyczyniły się do zintensyfikowania dyskusji nad tym jednym z najistotniejszych aspektów prawa wyznaniowego Rzeczypospolitej Polskiej. Należy mieć nadzieję, że zaowocuje to przyjęciem przez władze publiczne form i rozwiązań służących pełniejszej realizacji przepisów Konstytucji RP w zakresie stosunków wyznaniowych.

Marta Ordon

Konferencja naukowa pt. *Małżeństwo kanoniczne i skutki cywilne jego zawarcia w państwach Europy środkowo-wschodniej (na przykładzie regulacji prawnych w Polsce, Czechach i Słowacji)*, Katowice, 19 kwietnia 2012 r.

W dniu 19 kwietnia 2012 r. w auli Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach odbyła się międzynarodowa konferen-

cja naukowa pt. *Małżeństwo kanoniczne i skutki cywilne jego zawarcia w państwach Europy środkowo-wschodniej (na przykładzie regulacji prawnych w Polsce, Czechach i Słowacji)*, zorganizowana przez Zakład Prawa Kanonicznego UŚ. Otwarcia konferencji dokonał dziekan Wydziału Teologicznego – ks. dr hab. Antoni Reginek, prof. UŚ, który powitał przybyłych gości. Następnie głos zabrał abp dr Wiktor Skworec – Metropolita katowicki, który wygłosił *Słowo wstępne* do zebranych.

Konferencja składała się z dwóch sesji. Sesji pierwszej, przedpołudniowej przewodniczył ks. dr Marek Górka (Wikariusz Sądu Metropolitalnego w Katowicach). Jako pierwszy głos w niej zabrał ks. prof. dr hab. Andrzej Pastwa (UŚ), który zaprezentował referat pt. *Instytucja małżeństwa kanonicznego. Zarys wersji personalistycznej*. Przedłożenie to składało się z dwóch części. W części pierwszej referent odniósł się do teologicznych źródeł małżeństwa. Stwierdził, iż małżeństwo to przymierze dwojga ludzi, które obejmuje dwa koherentne aspekty: instytucjonalny i osobowy. Są nimi: zrodzenie i wychowanie potomstwa (*bonum prolis*) oraz dobro małżonków (*bonum coniugum*). Podkreślił też, że w historii istniały idee, które oddzielały te aspekty od siebie. Za aspekt instytucjonalny małżeństwa uważano *bonum prolis*, natomiast za aspekt personalistyczny – *bonum coniugum*. Obecnie oba te aspekty uważane są za jednakowo instytucjonalne i personalistyczne. W części drugiej referent przedstawił strukturę małżeństwa kanonicznego, omawiając w kolejnych punktach kwestie dotyczące jego istoty, zgody małżeńskiej, przymiotów oraz celów małżeństwa zawieranego w Kościele katolickim. Następnie swoje przedłożenie pt. *Jurysdykcja Kościoła katolickiego nad małżeństwem kanonicznym* przedstawił ks. prof. dr hab. Edward Górecki (PWT we Wrocławiu). Zwrócił w nim uwagę na kompetencje Kościoła w odniesieniu do małżeństw zawieranych pomiędzy dwojgiem katolików oraz pomiędzy katolikiem i stroną niekatolicką lub nieochrzczonej. W odniesieniu do pierwszych stwierdził, iż kompetencje te Kościół realizuje m.in. poprzez: przygotowywanie narzeczonych do małżeństwa, ustanawianie formy zawarcia tego związku, określanie praw i obowiązków małżonków, sądowe rozpatrywanie wniosków o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Natomiast w odniesieniu do małżeństw zróżnicowanych wyznaniowo lub małżeństwa katolika z osobą niewierzącą stwierdził, iż kompetencje te realizowane są pośrednio i dotyczą m.in.: możliwości badania ważności małżeństwa osoby niekatolickiej, gdy ta chce zawrzeć nowe małżeństwo z katolikiem; rozwiązania małżeństwa niesakramentalnego na korzyść

wiary. W wystąpieniu tym referent przedstawił również genezę kanonicznej formy zawarcia małżeństwa. W następnej kolejności referat wygłosił ks. dr hab. Piotr Majer (UPJPII). Jego tytuł brzmiał: *Zobowiązanie małżonków do uzyskania skutków cywilnych małżeństwa kanonicznego*. W referacie tym dokonał analizy kan. 1071 § 1 n. 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. dotyczącego zakazu asystowania przez duchownego przy zawieraniu małżeństw, które nie mogą być zawarte lub uznane na forum państwowym bez zezwolenia ordynariusza miejsca. Omawiając to zagadnienie, w pierwszej kolejności wyjaśnił znaczenie terminów „małżeństwo uznane” i „małżeństwo zawarte”. Następnie stwierdził, że zakaz określony w kan. 1071 § 1 n. 2 KPK bezpośrednio jest adresowany do duchownych, jednakże pośrednio dotyczy nupturientów. Na marginesie podniósł także, że przed 1989 r. istniała sankcja dla duchownego, który asystowałby przy małżeństwie kanonicznym bez uprzedniego zawarcia przez strony małżeństwa cywilnego. Odnosząc się wprost do zobowiązań małżonków w zakresie uzyskania skutków cywilnych małżeństwa kanonicznego, podniósł, iż obowiązek taki wynika dla nich z Instrukcji Konferencji Episkopatu Polski z 1998 r. dotyczącej małżeństwa konkordatowego. Instrukcja ta zabrania im zawarcia małżeństwa, które nie może uzyskać skutków cywilnych w prawie polskim. Wyjaśnił, iż egzekwowanie tego obowiązku polega na przedstawieniu przez narzeczonych zaświadczenia z USC o braku przeszkód do zawarcia małżeństwa, chyba że posiadają oni zgodę ordynariusza miejsca na zawarcie tego związku bez skutków cywilnych. Referent wyjaśnił także, że brak skuteczności cywilnej małżeństwa kanonicznego prowadzi do wyłączenia małżeństwa ze sfery publicznej i sprowadza je wyłącznie do sfery prywatnej, dlatego ważne jest, by małżonkowie zatroszczyli się o uzyskanie skutków cywilnych dla zawieranego przez nich związku. Ostatnim referentem tej sesji był ks. dr hab. Piotr Ryguła (UŚ), który zaprezentował referat pt. *Małżeństwo, które nie może być uznane lub zawarte na forum prawa państwowego*. W pierwszej części tego przedłożenia wyjaśnił, iż mogą istnieć trzy systemy zaistnienia małżeństw cywilnych: system obowiązkowego małżeństwa cywilnego (Francja, Holandia, Belgia, Chile), system małżeństwa cywilnego subsydiarnego (Hiszpania, Grecja, Kolumbia, Cypr) oraz system małżeństwa cywilnego fakultatywnego, który może występować w dwóch wersjach: łacińskiej /konkordatowej/ (Polska, Włochy) oraz anglosaksońskiej (Wielka Brytania, Finlandia, Dania). W części drugiej referatu przybliżył system zawarcia małżeństwa konkordatowego w Hiszpanii, omawiając

przepisy kodeksu cywilnego oraz konkordatu hiszpańskiego. Po zakończeniu tego referatu miała miejsce dyskusja.

Sesja druga poświęcona była skutkom cywilnym małżeństwa kanonicznego w porządku prawnym Polski i Słowacji. Przewodniczył jej ks. prof. dr hab. Edward Górecki. Pierwszym referentem tej sesji był ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski (Politechnika Radomska), który zaprezentował referat pt. *Skutki cywilne zawarcia małżeństwa kanonicznego w polskim systemie prawnym*. Przedstawiając to zagadnienie, w pierwszej kolejności wyjaśnił kwestie terminologiczne, dotyczące podejmowanego problemu. Następnie przedstawił poglądy doktryny w zakresie brzmienia oraz ilości (liczby) przesłanek koniecznych do zawarcia małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej (małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi). Wymienił, iż do przesłanek tych należy: odmiennosć płci nupturientów, jednoczesna ich obecność, złożenie zgodnych oświadczeń woli, udział uprawnionego podmiotu urzędowego oraz sporządzenie aktu małżeństwa. Wyjaśnił również, iż w sytuacji zawierania małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej, dwie z tych przesłanek (oświadczenie woli, udział czynnika oficjalnego) różnią się od formy cywilnej, a jedna (sporządzenie aktu małżeństwa) jest dodatkową. Różnica w realizacji wymienionych przesłanek polega na tym, że przy zawieraniu małżeństwa w formie wyznaniowej nupturienti *de facto* nie składają oświadczeń o zawarciu małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi, lecz składają je jedynie w sposób dorozumiany. W odniesieniu do podmiotu urzędowego natomiast różnica dotyczy tego, że podmiotem tym jest duchowny, którego z woli ustawodawcy polskiego określają przepisy prawa wewnętrznego uprawnionych związków wyznaniowych (prawa kanonicznego). Konkludując, stwierdził, że istniejące nieprawidłowości w zakresie realizacji przesłanek koniecznych zawarcia małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej mogą powodować powództwa o ustalenie nieistnienia małżeństwa z powodu niespełnienia przesłanek jego zawarcia.

Drugim referentem popołudniowej sesji był ks. dr František Čitbaj (Prešovská Univerzita v Prešove), który przedstawił referat pt. *Skutki cywilne zawarcia małżeństwa kanonicznego w słowackim systemie prawnym*. W wystąpieniu tym referent szeroko omówił historię zawierania małżeństw, poczynwszy od cesarstwa rzymskiego, poprzez okres średniowiecza i czasy nowożytne. Wskazał na unormowania w zakresie zawierania małżeństw wprowadzone po II wojnie światowej, w Czechosłowacji, a następnie obecne przepisy regulujące problematykę zawierania małżeństw kanonicz-

nych ze skutkami cywilnymi na Słowacji. Wskazał, iż podstawą prawną uznawania skuteczności małżeństw wyznaniowych w prawie państwowym jest układ podpisany między Stolicą Apostolską i Republiką Słowacką. Po zakończeniu tego referatu miała miejsce dyskusja, w której poruszano m.in. problemy dotyczące sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie konkordatowej; charakteru wpisów dokonywanych na formularzu zaświadczenia o zawartym małżeństwie oraz podpisów na nim składanych przez małżonków; problemu co do włączenia do ustawodawstwa zwykłego postanowień konkordatu polskiego z 1993 r. w sprawie instytucji małżeństwa konkordatowego oraz niebezpieczeństw, jakie mogą zaistnieć ze względu na istniejące w prawie polskim braki i nieścisłości dotyczące zawierania małżeństwa konkordatowego. Po zakończeniu dyskusji – w imieniu organizatorów konferencji – ks. dr hab. Piotr Ryguła dokonał jej podsumowania i zamknięcia obrad.

Anna Tunia

Międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Finansowanie związków wyznaniowych w Polsce i w krajach niemieckojęzycznych – stan aktualny oraz perspektywy zmian*, Kamień Śląski, 24-25 kwietnia 2012 r.

W dniach 24-25 kwietnia 2012 r. w Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego w Kamieniu Śląskim odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Finansowanie związków wyznaniowych w Polsce i w krajach niemieckojęzycznych – stan aktualny oraz perspektywy zmian*. Jej organizatorami były Wydział Prawa i Administracji oraz Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego. Jedną z inspiracji do zorganizowania tego wydarzenia naukowego była toczona aktualnie w Polsce debata na temat istniejącego modelu finansowania związków wyznaniowych i potrzeby wprowadzenia w Polsce nowych rozwiązań w tym zakresie. Celem konferencji było przeanalizowanie przepisów prawnych regulujących finansowanie związków wyznaniowych w krajach niemieckojęzycznych oraz w Polsce, a także wskazanie perspektyw ewentualnych zmian w tym zakresie.